

ما با تفکر تخیل می‌کنیم

افسانه موسوی گرمارودی
سردبیر مجله رشد نوآموز

گفت‌وگوا

اشاره

ما در مجله رشد معلم می‌کوشیم در هر دوره با یکی از سردبیران دیگر مجلات رشد گفت‌وگویی داشته باشیم و از این طریق دیدگاه‌ها و نقطه‌نظرهای ایشان را برای خوانندگان خودمان - که بسیاری از آن‌ها ممکن است خود یا فرزندان یا دانش‌آموزانشان خوانندگان آن مجله نیز باشند- انعکاس دهیم. سال گذشته گفت‌وگویی داشتیم با خانم شکوه قاسم‌نیا، سردبیر محترم مجله رشد کودک که در شماره ۶ (اسفند ۹۰) منتشر شد. امسال برای گفت‌وگو خدمت سرکارخانم افسانه موسوی گرمارودی، سردبیر مجله رشد نوآموز، مجله‌ای که برای دانش‌آموزان سال‌های دوم و سوم دبستان تولید می‌شود، رسیدیم و کوشیدیم با طرح سؤال‌هایی متنوع، و البته در حوزه مسائل مربوط به مجله نوآموز، بازتاب‌دهنده نظرات ایشان باشیم. لازم به یادآوری است که در آذرماه سال تحصیلی (۹۰-۸۹) نیز مجله آموزش ابتدایی گفت‌وگویی با خانم موسوی گرمارودی انجام داد و شما می‌توانید این گفت‌وگو را در راستای همان گفت‌وگو مطالعه کنید. توجه شما را به متن گفت‌وگو جلب می‌کنیم.

گفت‌وگو

برخی‌ها از آموزش‌های کاملاً رو و مستقیم پرهیز دارند که درست است و مدنظر ما هم نیست؛ ولی بعضی‌ها کار را به افراط کشیده‌اند و نتیجه‌اش این شده که در سال‌های اخیر و حتی شاید بتوان گفت در دهه‌های اخیر، به جز برخی کارهای بسیار نادر، شاهد افول ادبیات کودک از نظر محتوا بوده‌ایم. البته علل دیگری هم دارد

به اندازه کافی کتاب‌های علمی و آموزشی (آن‌طور که مطلوب برخی است) در جامعه وجود دارد.

بنابراین ما سعی می‌کنیم حسن نوع دوستی، انسانیت و امانت‌داری را در آن‌ها تقویت کنیم

گروه سنی را با کارشناسان متعدد بررسی کنیم و متناسب با نیازهای روحی روانی آن‌ها جلو برویم. داشتن تیراژ بالا نباید باعث غرور یا خشنودی بی‌حد ما بشود. تنها نکته امیدبخش این است که با درخواست مخاطب تیراژ بالا می‌رود و اجباری در کار نیست. من گمان می‌کنم هنوز هم شمارگان به حد مطلوبی نرسیده‌است. تعداد نوازمان خیلی بیش از این‌هاست. امیدوارم مدیران و معلمان ارجمند و زحمت‌کش دبستان‌ها امکان مشاهده و مطالعه این مجله را برای همه بچه‌ها فراهم کنند و مطمئنم که مجله مورد توجه و علاقه تعداد بیشتری قرار خواهد گرفت و تیراژ از این هم بالاتر می‌رود.

● توصیه شما به معلمان در مورد نحوه استفاده از مجله برای دانش‌آموزان چیست؟

● توصیه و خواهش ما این است که لطفاً مجله را با پرسش و امتحان خراب نکنند. ما تلاش می‌کنیم ضمن سرگرم کردن بچه‌ها و ایجاد لذت در آن‌ها، آموزشی به اصطلاح زیرپوستی برای آن‌ها داشته باشیم. این حرف گاهی باعث جنجال است که کار هنری الزاماً آموزش‌دهنده نیست. من کاملاً مخالفم! هیچ کار کاملاً هنری مطلوب را از گذشته تاکنون ندیده‌ام و سراغ ندارم که آموزشی در آن وجود نداشته باشد. این حرفی نیست که تحقیق نشده عرض کنم. شاید در مقطعی، کاری مورد توجه عده کثیری قرار گرفته باشد اما ماندگار نشده. تمام کارهای ماندگار کاری آموزشی بوده‌اند و دارای زمینه و مضمون و محتوایی کاملاً هدفمند. بعضی از نویسندگان یا شاعران ما از این‌که کارشان آموزشی جلوه کند اکراه دارند، ولی قصدشان دوری از شعار است، نه آموزش. البته برخی‌ها از آموزش‌های کاملاً رو و مستقیم پرهیز دارند که درست است و مدنظر ما هم نیست؛ ولی بعضی‌ها کار را به افراط کشیده‌اند و نتیجه‌اش این شده که در سال‌های اخیر و حتی شاید بتوان گفت در دهه‌های اخیر، به جز برخی کارهای بسیار نادر، شاهد افول ادبیات کودک از نظر محتوا بوده‌ایم. البته علل دیگری هم دارد که این زمان بگذار تا وقت دگر.

به هر حال، ما در نواآموز با تشکیل کارگروه‌های مختلف در زمینه‌های گوناگون، سعی کرده‌ایم نیازسنجی کنیم و براساس آن کار تولید کنیم. مطمئنم علت واقعی جذب مخاطب، تلاش جمعی گروه کارشناسان ماست که به شکل خستگی‌ناپذیر و هفتگی در تلاش‌اند. همیشه کار گروهی نتیجه‌بخش است. اگر غیر از این بود باعث تعجب می‌شد. بنابراین خواهش ما این است که بزرگ‌ترها تنها امکان مطالعه مجله را برای بچه‌ها فراهم و آن‌ها را به خواندن ترغیب کنند؛ فقط همین.

● سیاست‌های کلی شما در تهیه و تولید مجله نواآموز چیست؟ آیا می‌توانید هر سیاست را در یک جمله بیان کنید؟ مثلاً سیاست شعر، سیاست داستان، سیاست سرگرمی، سیاست واژگان، سیاست معرفی

● خانم گرمارودی تشکر می‌کنیم از این که گفت‌وگو با مجله رشد معلم را پذیرفتید. اجازه دهید با خودتان شروع کنیم:

می‌دانیم که مجلات رشد پیش از سی سال است منتشر می‌شود و مجله رشد نواآموز هم اکنون در سال بیست‌ونهم است. با این سابقه، شما خودتان باید در دوره دانش‌آموزی خواننده این مجلات بوده باشید. در آن زمان کدام مجله را بیشتر می‌خواندید و می‌پسندیدید؟ و اکنون که به گذشته نگاه می‌کنید تأثیر این مجلات را بر خودتان چگونه ارزیابی می‌کنید؟

● بله. من هم قبل از مجلات رشد مجلات «پیک» را دریافت می‌کردم. آن وقت‌ها برای دانش‌آموزان مجلات متعددی، به این شکل که امروزه وجود دارد، نبود. کیفیت مجلات رشد امروزی را هم نداشتند؛ ولی به‌هرحال قابل مطالعه و خواندنی به‌شمار می‌آمدند. البته چون من در خانواده‌ای کاملاً فرهنگی بزرگ شده‌ام، مجلات متعددی در دسترس بود؛ هرچند آن‌ها مخصوص گروه سنی من نبودند، اما زمینه خواندنی‌های بسیاری را برایم فراهم می‌کردند.

● چه شد که به دفتر کمک‌آموزشی آمدید و سردبیری مجله رشد نواآموز را پذیرفتید؟

● من همیشه به ادبیات کودک و نوجوان علاقه‌مند بودم. ناخواسته جریانات ادبی کودک و نوجوان را پی‌گیری می‌کردم. مدتی در دانشگاه تربیت معلم تجربه نشر مجلات دانشجویی را داشتم و تجربه مجله «گلچرخ» در خانواده‌مان هم باعث شده بود علاقه‌ام به کار مطبوعاتی بیشتر شود. همچنین، در تألیف کتاب‌هایی برای خردسالان و کودکان متوجه شدم کار جدی برای گروه سنی الف و ب خیلی کم است. از این جهت وقتی سردبیری رشد نواآموز به من پیشنهاد شد، فکر این‌که می‌توانم خیلی اختصاصی به این گروه سنی بپردازم، باعث خشنودی‌ام شد و پذیرفتم.

● شما سردبیری از پرشمارگان‌ترین مجله‌هایی در کشور هستید که برای دانش‌آموزان دبستانی منتشر می‌شود (امسال شماره‌های ۳ و ۴ شما در تیراژ ۱/۲۲۰/۰۰۰ جلد چاپ شد) و این برای هر سردبیر یا صاحب مجله‌ای رشک‌برانگیز است. ارزیابی خودتان از این شمارگان عظیم چیست؟ این شمارگان و این مجله چه نقطه قوتی می‌تواند برای آموزش و پرورش کشور ما باشد؟

● در حوزه آموزش و پرورش، این تیراژ یا شمارگان، خیلی بالا نیست. ما وقتی در آموزش و پرورش در چنین طیف وسیعی از دانش‌آموز مشغول به کار هستیم، فقط فکر می‌کنیم باید آستین‌ها را بالا بزنیم و تلاش کنیم نیازهای این

در نهایت این امر بتواند «تخیل» آن‌ها را منجر به «تفکر» کند. ما سعی کرده‌ایم در صفحات شعر کلاً از بیان مسائل تکراری بپرهیزیم و به دنیای امروزی بچه‌ها بسیار نزدیک شویم. من شاهد تلاش فراوان همه این دوستان هستم.

در مورد سیاست واژگان هم ما از دایره واژگانی این گروه سنی در کتاب‌های درسی و دایره واژگانی مصطلح در جامعه استفاده می‌کنیم. به همین منظور، تمام کتاب‌های درسی آن‌ها را بارها و بارها مرور کرده‌ایم. در مورد رسم‌الخط هم، با وجودی که در رسم‌الخط کتاب‌های درسی یکدستی وجود ندارد (بیشتر در جدا و سرهم‌ها)، به آنچه در کتاب‌های درسی نوآموزان آمده است توجه می‌کنیم؛ چون نمی‌خواهیم آن‌ها دچار سردرگمی شوند.

در تصویرسازی‌ها بیشتر ملاک ما تنوع و کسب لذت بصری و خلاقیت است. سعی کرده‌ایم با تصویرهای مناسب، به بالا رفتن تخیل کودکان بچه‌ها کمک کنیم؛ اما به شکل حرفه‌ای و هنری. دستان توانمند گرافیک خوب مجله و اختیاراتی که ایشان در این حوزه دارند کار را پیش می‌برد.

در معرفی کتاب سعی کرده‌ایم کتاب‌های مناسب این گروه سنی را با اولویت چاپ اولی و تنوع در مطلب استفاده کنیم. در مورد آموزش و سیاست مجله هم قبلاً عرض کردم، تصور ما این است که همه صفحات ما آموزشی است؛ تا آموزش را چه بدانیم. ما از آموزش مستقیم بپرهیز داریم. بالاخره باید بین مجله و کتاب درسی فرقی باشد. ما می‌خواهیم بچه‌ها در ضمن سرگرم شدن آموزش هم ببینند و یا آموزش‌های قبلی‌شان تقویت شود. به اندازه کافی کتاب‌های علمی و آموزشی (آن‌طور که مطلوب برخی است) در جامعه وجود دارد. بنابراین، ما سعی می‌کنیم حس نوع دوستی، انسانیت و امانت‌داری را در آن‌ها تقویت کنیم و امیدوارم در این مقوله موفق باشیم. آن وقت می‌توانیم به داشتن چنین شمارگانی ببالیم.

در مجله سیاست سلیبی هم داریم و آن تنها درباره چیزهایی است که نتیجه ندهد. مثلاً در مورد زبان خارجی که می‌فرمایید، ما به این علت در مجله نداریم که تصور می‌کنیم زبان باید برای این گروه سنی مستمر باشد و با مجله ماهانه نمی‌توان این نیاز را برآورده کرد. بنابراین، ترجیح می‌دهیم صفحه‌ای در این باره نداشته باشیم. ضمن اینکه در آموزش و پرورش ما برای این گروه سنی اصلاً آموزش زبان مطرح نیست. مجله رشد در تمام نقاط کشور متقاضی دارد. تصور کنید نوآموزی که اصلاً با زبان انگلیسی آشنایی ندارد، در مجله کلماتی را مشاهده کند که قادر به خواندن آن‌ها نیست، چه حسی پیدا می‌کند. فضای مجله هم فضای آموزش نیست. کار مجله رشد نوآموز پشتیبانی آموزشی است؛ مجله مقوم آموزش است نه خود آموزش.

● ارتباط شما با مخاطبان نوآموز -

دانش‌آموزان دوم و سوم دبستان - چگونه است؟ آیا بچه‌هایی هستند که در این سن

کتاب، سیاست تصویر، سیاست آموزش، جایگاه دختران و پسران، جایگاه خانواده، جایگاه معلم و ... آیا سیاست‌های سلیبی هم دارید؟ (مثلاً بعضی مجلات آموزشی زبان انگلیسی هم دارند و شما ندارید).

● سیاست کلی ما در مجله این است که در صفحات مختلف چه علمی، چه داستانی، چه شعر و... بتوانیم نیازهای این گروه سنی را برآورده کنیم. بچه‌ها در این گروه سنی کم‌کم به تعقل و تفکر فردی می‌رسند، یعنی تا حدودی به خودشناسی اولیه دست پیدا می‌کنند. خوانش آن‌ها موجب می‌شود احساس استقلال بیشتری داشته باشند. ما موظفیم آن‌ها را به سمت تفکر و تخیلی سوق دهیم که منجر به احساس خوشایندی از زندگی در آن‌ها شود. مثلاً در این سال‌ها صفحاتی به نام «داستان من» داریم. در این صفحه بچه‌ها یاد می‌گیرند در مواجهه با مسائل مختلف چگونه احساس خود را حل‌جی کنند و در مقابل افراد دیگر و دوستانشان از چه کلماتی استفاده کنند تا منظور خود را بهتر منتقل کنند. در داستان‌ها با کارگروه‌های مختلف هفتگی تلاش می‌کنیم نیازهای بچه‌ها را پیدا کنیم و به

بارها شاهد این ماجرا بوده‌ایم که در مدارس از این مجله آزمون‌های متعدد برگزار کرده و سؤال‌های تستی (!) طرح کرده‌اند. عاقرانه خواهشمندم، فرصت خواندن و لذت بردن از مجله را با این الزامات و اجبارها از فرزندانمان نگیرند

آن‌ها بپردازیم. مثلاً الان چند هفته است که روی مسئله ترس در بچه‌ها کار می‌کنیم. اگرچه هنوز نتوانسته‌ایم به حد مطلوب دست یابیم. چون ما در داستان یک مشکل یا مسئله ایجاد می‌کنیم و اگر نتوانیم به شکل مطلوبی آن را حل کنیم، بچه‌ها را دچار سردرگمی کرده‌ایم. بنابراین خیلی کار حساسی است. در مورد سرگرمی‌ها معتقدم هنوز به جایگاه مطلوبی نرسیده‌ایم؛ با وجودی که زحمت بسیاری در این زمینه کشیده شده و مورد توجه بچه‌ها هم بوده. سعی کرده‌ایم به حوزه درک و فهم و ترکیب بیشتر توجه کنیم، البته با جاذبه‌های تصویری؛ تا کنجکاوی و لذت کشف را در آن‌ها بالا ببریم.

سیاست شعری مجله نوآموز با حضور آقای ناصر کشاورز که حضورشان در این چند ساله در رشد نوآموز بسیار مغتنم و مبارک بوده، تغییر کرده و باعث شده تا با دوستان و گروهی که ایشان گرد آورده‌اند، در بیان مسائل بچه‌ها در حوزه شعر این گروه سنی (ب) تحولی ایجاد شود. اعتقاد همه ما در گروه این است که بچه‌ها باید ضمن لذت بردن از خواندن شعر خوب، احساس کنند حرف جدیدی شنیده‌اند. باید خود را در آن بیابند و مطالعه شعر با شاعرانگی بالا، قدرت تخیل و تعمق را در آن‌ها بیشتر کند و

بچه‌ها در این گروه سنی کم‌کم به تعقل و تفکر فردی می‌رسند، یعنی تا حدودی به خودشناسی اولیه دست پیدا می‌کنند. خوانش آن‌ها موجب می‌شود احساس استقلال بیشتری داشته باشند. ما موظفیم آن‌ها را به سمت تفکر و تخیلی سوق دهیم که منجر به احساس خوشایندی از زندگی در آن‌ها شود

بخش علمی و مذهبی، در بخش روان‌شناسی، تصویرگری، ورزشی و تاریخی، کارشناسان و همفکرانی داریم که معمولاً نام آن‌ها در صفحات مجله ذکر شده است و من صمیمانه از دلسوزی‌های تک‌تک آن‌ها مخصوصاً خواهر عزیزم سرکار خانم زهرا اسلامی - مدیر داخلی مجله - و برادر بزرگوارم جناب آقای داود صفری - گرافیست مجله - بسیار سپاسگزارم. تمام تلاش ما کمک گرفتن از بهترین‌ها بوده است، امیدوارم خداوند در این مهم ما را چون همیشه یاری فرماید. از شما و همکارانتان هم به‌خاطر توجه به رشد نوآموز متشکرم.

● **خانم گرمارودی، شما جایگاه ادبیات کودک را چگونه می‌بینید؟ آیا ادبیات کودک الان در جایگاه مناسبی قرار دارد؟**

● اصولاً ادبیات تابع جریانی جهانی است. در کشور ما ادبیات کودک و نوجوان چون عمرش به سختی به نصف قرن می‌رسد، از این جهت مسلماً در کشاکش این جریانات قرار می‌گیرد. اما چیزی که باعث تأسف می‌شود این است که ما که خودمان در ادبیات بزرگ‌سال زمانی جریان‌ساز بوده‌ایم، در ادبیات کودک فقط این اتفاق در برخی افسانه‌ها و مثل‌ها افتاده و پس از آن دائماً جریانات ادبی ادبیات کودک ما را تحت‌الشعاع قرار داده است. در حالی که وقتی به ادبیات موفق جهان نگاه می‌کنیم، حتی در حوزه کودک و نوجوان، می‌بینیم بهترین آثار، راه خود را رفته‌اند و تسلیم جریانات ادبی نشده‌اند.

در کشور ما ادبیات سال‌هاست از جریانات فرم‌گرایی تبعیت می‌کند و بیشتر آثار (البته نه همه آن‌ها) زیر سیطره فرم، محتوا را فراموش کرده‌اند. به گمانم ما نیازمند نگاهی دوباره و تحولی اساسی در ادبیات کودک و نوجوان هستیم. البته کل ادبیات همین است. وقتی به کتابخانه‌ها مراجعه می‌کنیم، با انبوهی از کتاب‌ها که وجه غالبشان ساختار و فرم است مواجه می‌شویم، ولی متأسفانه درباره محتوا چندان صحبتی نیست. تنها گاهی در نقادی به محتوا توجه می‌شود که بسیار کم است. ما نظریه‌پرداز ادبی کم داریم.

● **آیا شما خودتان در مجله به این مسئله توجه دارید؟**

● بله، بسیار زیاد. تمام تلاش ما این است که در مرحله اول محتوا مورد توجه قرار گیرد. البته این به شکل ضمنی است. گاهی پدر و مادرها تصور می‌کنند مثلاً اشعار خیالی‌انگیز خالی از محتوا هستند. حتی تماس می‌گیرند و می‌گویند منظورتان از این شعر یا آن داستان و مطلب چه بوده. در حالی که ما کاملاً با اشراف به اینکه تخیل در این گروه سنی منجر به تفکر می‌شود، در همه صفحات مجله، به‌خصوص در اشعار و داستان‌ها، به آن توجه می‌کنیم و می‌کوشیم زیبایی و ساختار متن ما را از محتوا دور نکنند. در واقع با تفکر تخیل می‌کنیم. * بار دیگر از شما تشکر می‌کنیم.

ما نیازمند نگاهی دوباره و تحولی اساسی در ادبیات کودک و نوجوان هستیم

با شما تماس بگیرند؟ چگونه؟ آیا صحبتی با معلمان و پدر و مادرهایشان ندارید که در اینجا بیان کنند؟

● ما به طرق مختلف با بچه‌ها در ارتباطیم. گاهی به همراه کارشناسان در جمع آن‌ها حاضر می‌شویم تا کار و دغدغه‌های کاری ما را از فضای ذهنی آن‌ها دور نکنند. گاهی هم به شکل مکتوب و دریافت نامه از آن‌ها و گاه تلفنی یا از راه پیام‌های صوتی فراوانی که برایمان می‌گذارند با آن‌ها در تماس هستیم. خیلی وقت‌ها هم مراجعات حضوری داریم. دانش‌آموزان علاقه‌مندی هستند که می‌خواهند از نزدیک دفتر مجله را ببینند و با ما آشنا شوند.

اما صحبتی که با معلمان و مربیان و اولیای بزرگوار این گروه سنی داریم؛ یعنی اولیای نوآموزانی که رشد نوآموز را دریافت می‌کنند: حتماً توجه و عنایت اولیه از سوی آن‌ها بوده که هزینه‌ای را برای امور فرهنگی بچه‌هایشان تقبل کرده‌اند. پس برای نتیجه‌دهی و بازدهی بهتر، از معلمان و همچنین از پدر و مادرها می‌خواهم که از اجبار و الزام بچه‌ها به مطالعه مطالب مجله بپرهیزند. بارها شاهد این ماجرا بوده‌ایم که در مدارس از این مجله آزمون‌های متعدد برگزار کرده و سؤال‌های تستی (!) طرح کرده‌اند. عاقلانه خواهش‌مندم، فرصت خواندن و لذت بردن از مجله را با این الزامات و اجبارها از فرزندانشان نگیرند. بهترین کمک ما به آن‌ها این است که مجلات را در اختیارشان قرار دهیم و خودمان کنارشان با لذت مطالب را بخوانیم. مطمئن باشیم حتماً آن‌ها هم علاقه‌مند می‌شوند.

● **آیا شما در تولید محتوای رشد نوآموز، از کتاب‌های درسی هم الهام می‌گیرید؟ کدام کتاب‌ها، فارسی، علوم، دینی، ...**

● بله، همان‌طور که گفتیم، ما تمام کتاب‌های درسی بچه‌ها را مرور می‌کنیم. حتی به کارشناسان هم داده‌ایم؛ اما ورود مستقیم به کتاب‌ها را لازم نمی‌دانیم، بلکه در جریان کاری آن‌ها قرار می‌گیریم. بیشتر تلاش‌مان این است که ضمن مطالعه کتاب‌های درسی، نیازهای عاطفی و ذهنی بچه‌ها را با مشورت با کارشناسان و مربیان با تجربه این گروه سنی برآورده کنیم.

● **می‌دانیم جمع زیادی با شما همکاری می‌کنند تا مجله از چاپ درآید، راجع به این همکاران اگر لازم می‌دانید توضیح دهید: نویسندگان، شاعران، مدیر داخلی، تصویرگران، صفحه‌آرا و ...**

● فکر می‌کنم در ضمن پاسخ به سؤالات تا حدودی به این مسئله هم پرداختم. ما کارشناسان متعددی داریم که نام بیشتر آن‌ها، به ویژه در گروه شعر و داستان (نه همه آن‌ها) در صفحه شناسنامه مجله درج شده است، ذکر نام تک‌تک افرادی که برای این مجله زحمت می‌کشند نیازمند صفحه‌های جداگانه است که امکانش نیست. ما علاوه بر شعر و داستان، در سرگرمی‌ها و کاردرستی‌ها، در